

Hans Jørgen Lassen, mag.art. & cand.jur.
Ageren 5 • 8592 Anholt
e-mail: hj.lassen@djurs.net

28. marts 2015

Kopi til:
Sundhedsministeriet
Sundheds- og Forebyggelsesudvalget

Sundhedsstyrelsen
Axel Heides Gade 1
2300 København S

Manglende samtykke ved rituel omskæring – lægeforsømmelse

Samtykkekravet

Sundhedsstyrelsens vejledning¹ om omskæring af små raske drenge formulerer dette demokratiske krav om samtykke:

Hvis der er tale om fælles forældremyndighed, skal begge parter informeres og give samtykke til indgrebets udførelse.

I samme afsnit fastlægges, hvis opgave det er at sikre, at dette krav bliver opfyldt. Denne pligt påhviler den medvirkende læge:

Det er lægens ansvar at sikre, at det fornødne samtykke foreligger.

Klare ord uden mulighed for fejltagelser eller fortolkninger. Oveni kan lægges, at reglerne angiveligt overholdes:

Det er styrelsens generelle indtryk, at vejledningen følges.²

Dokumentation til underbygning af dette ”generelle indtryk” anføres dog ikke, og passagen skal nok mere tages som udtryk for håbefuld optimisme end som beskrivelse af realiteterne.

Problemet?

Jo, problemet er ganske enkelt, at samtykkekravet ikke altid, trods Sundhedsstyrelsens ”generelle indtryk”, overholdes eller opfyldes.

I 2009 foretog en læge omskæring af en lille dreng i barnets hjem. Barnets moder havde fremsat begæring om dette ikke-terapeutiske indgreb, men samtykke fra barnets far forelå ikke. Lægen gennemførte altså et uigenkaldeligt indgreb uden at have sikret sig, at det ”fornødne samtykke” forelå, hvorved han forbrød sig mod Sundhedsstyrelsens vejledning. Samtidig overtrådte han autorisationslovens § 17, idet han ikke udviste ”omhu og samvittighedsfuldhed”.

Faderen til den stakkels dreng var imod omskæring, hvad man sådan set ved nærmere eftertanke godt kan have en vis forståelse for, men han havde været bortrejst på

---

1. Vejledning nr. 9199 af 2.4.2014

2. Sundhedsstyrelsens *Omskæring af drenge. Notat* (2013), s. 5

det pågældende tidspunkt, og indgrebet var sket uden hans viden og i sagens natur dermed også uden hans samtykke. Faderen indgav derfor klage over lægen til Patientklagenævnet, men fik ikke medhold i sin klage. Nævnet konkluderede:

”Nævnet finder på denne baggrund, at [læge] ikke har handlet retsstridigt ved sin indhentelse af informeret samtykke forud for omskæringen den 29. august 2008.”³

Afgørelsen er pænt sagt overbærende over for lægen; man kunne vel argumentere for, at den er juridisk tvivlsom, hvis ikke direkte uholdbar.

Men sådan er altså tilsyneladende retstilstanden. En moder (eller en fader) kan uanset den anden forældreparts indstilling få gennemført en omskæring af sit drengebarn. Uden sanktioner over for den læge, der forsømmer sine pligter ifølge Sundhedsstyrelsens vejledning og autorisationsloven.

Problemet er naturligvis ikke specielt *dansk*. Der har været rejst flere retssager udsprunget af manglende samtykke i Tyskland og i Schweiz,⁴ og det er mit indtryk, at der forekommer ikke så få af den slags, også i andre europæiske lande.

Samtidig må man nok se i øjnene, at problemet her til lands ikke er forbigående, men tværtimod givetvis vil vokse med tiden. Som en følge af den tiltagende muslimske befolkningsandel vil der også komme flere blandede ægteskaber (må man da håbe for integrationens skyld), og dermed flere situationer, hvor den ene ægtefælle, den muslimske, ønsker sønnen omskåret, mens den anden sætter sig imod dette unødvendige indgreb.

Løsningen

Den er meget enkel, i hvert fald så længe det drejer sig om omskæringer, der foretages her i landet – hvad jo langt fra gælder alle omskæringer af danske drengebørn. Vejledningens formelle krav til lægen må skærpes:

1. I tilfælde af delt/fælles forældremyndighed skal lægen kræve et *skriftligt* samtykke fra *begge* forældre.
2. I tilfælde af, at kun den ene forælder har forældremyndigheden, skal lægen kræve
  - a. skriftlig *dokumentation for forældremyndigheden*
  - b. skriftligt samtykke fra den således legitimerede eneindehaver af forældremyndigheden.

At lægen har opfyldt disse krav, skal fremgå af journalen.

---

3. Afgørelsen er ikke offentliggjort, men vedlægges som bilag 1.

4. Se hertil OLG Frankfurt, kendelse af 21.8.2007 (az. 4 W 12/07) samt OLG Karlsruhe, kendelse af 22.9.2014 (az. 18 WF 219/13), sidstnævnte gengivet i NJW 2015, 257. Kendelserne vedrørte i begge tilfælde retshjælp/fri proces til anlæggelse af erstatningssag. Ved retten i Uster, Kanton Zürich, Schweiz, blev en moder i 2013 idømt en straf på 45 dagbøder à 30 schweizerfranc, betinget, for uden faderens samtykke at have fået deres fælles søn omskåret; sagsomkostningerne på 700 franc slap hun dog ikke for at betale. Denne sag har jeg ikke sagsnummer på, idet jeg kun har kendskab til den fra nettet.

Jeg tillader mig derfor at foreslå, at Sundhedsstyrelsen foretager en ny revision af sin vejledning under hensyntagen til ovenstående betragtninger.

Venlig hilsen

A handwritten signature in blue ink that reads "Hans Jørgen Jensen". The signature is written in a cursive style with a long horizontal stroke at the end.

PS. Sundhedsstyrelsen kunne ved samme lejlighed rette denne fuldstændig meningsløse, ja nærmest tragikomiske passage i vejledningen:

Det skal fremgå af journalen, at patienten er informeret og har samtykket til indgrebet.

Barnet, her kaldet "patienten", bliver jo ikke hørt, og man kan i øvrigt næppe forestille sig, at en lille dreng ville samtykke til at få skåret huden af sin tissemand.

AFGØRELSE

Patientklagenævnet finder ikke grundlag for at kritisere [læge] for hans håndtering af indhentelse af informeret samtykke forud for omskæringen af [patient] den 29. august 2008 i hjemmet, jf. sundhedslovens § 15, jf. § 16.

Hændelsesforløb

Ifølge journalmaterialet fremgår det, at [læge] foretog en omskæring på [patient] den 29. august 2008. [Moder] står anført i journalmaterialet som forældremyndighedsindehaver.

Det står anført, at [moder] blev orienteret skriftligt og mundtligt om operationsprocedure og risici ved rituel omskæring, og det er i journalmaterialet krydset af, at hun havde givet accept.

Af [læge]s udtalelse fremgår det, at indgrebet fandt sted i hjemmet, og at han havde forstået på [moder], at barnets far [fader] var indforstået med indgrebet.

Klagen

Der er klaget over følgende:

- At [læge] ikke indhentede informeret samtykke fra [fader] i forbindelse med omskæring af sin søn [patient].

Det er herved anført, at [læge] foretog omskæring af [fader]s søn, på bestilling af [fader]s kone, uden at have oplyst [fader] om indgrebet, og uden at have indhentet [fader]s samtykke til indgrebet.

Nævnets afgørelse af klagen

[Læge] har ikke overtrådt sundhedslovens § 15, jf. § 16 ved sin håndtering af indhentelse af informeret samtykke forud for omskæringen af [patient] den 29. august 2008 i hjemmet.

Begrundelse

Ifølge journalen foretog [læge] en omskæring på [patient] den 29. august 2008 efter forudgående indhentelse af informeret samtykke fra [patient]s mor, [moder].

Ifølge klagen blev der ikke indhentet informeret samtykke fra [patient]s far, [fader]. Forældrene er gift og samboende og har fælles forældremyndighed, og det er derfor [fader]s opfattelse, at der også burde have været indhentet informeret samtykke fra ham forud for omskæringen. Han var imidlertid ude at rejse i perioden fra den 29. august til den 8. september 2008 og vidste intet om omskæringen.

Ifølge forældreansvarsloven nr. 499 af 06/06/2007 § 3 kræver væsentlige beslutninger vedrørende barnets forhold enighed mellem forældrene, når de har fælles forældremyndighed.

Nævnet kan hertil oplyse, at Civilretsdirektoratet (nu Familiestyrelsen) i 2002 afgav en udtalelse til Den Sociale Ankestyrelse om betydningen af fælles forældremyndighed i relation til den ene forælders muligheder for at få foretaget lægelige eller lignende undersøgelser af et barn, der var anbragt uden for hjemmet.

Det var Civilretsdirektoratets opfattelse, at forældre med fælles forældremyndighed som udgangspunkt skal være enige om alle dispositioner vedrørende barnet. Forældre kan dog hver for sig træffe beslutning af mere dagligdags karakter. En forældremyndighedsindehaver kan således uden accept af den anden forælder lade barnet undergive almindelige lægelige undersøgelser og behandlinger. Der kan i sådanne situationer ikke stilles krav om indhentelse af samtykke fra den anden forælder. Derimod kræver f.eks. større kirurgiske indgreb eller behandling med kraftig medicin samtykke fra begge forældremyndighedsindehavere.

Det er nævnets vurdering, at en beslutning der efter forældreansvarsloven kræver, at begge forældre deltager i beslutningen, også må gælde efter sundhedslovens regler om patienters retsstilling.

Nævnet kan desuden oplyse, at det i Sundhedsstyrelsens vejledning af 23. maj 2005 om omskæring af drenge fastslås, at omskæring af drenge under 15 år kræver samtykke fra begge forældre, når de har fælles forældremyndighed.

Det er nævnets vurdering, på baggrund heraf, at der burde være blevet indhentet informeret samtykke fra [fader] forud for omskæringen af [patient].

Ifølge [læge]s udtalelse beder han om dokumentation for forældremyndighed, såfremt manden/kvinden virker mistænkelig, men han syntes [moder] virkede meget troværdig, og da der var mange gæster til stede, mente han, det ville have været pinligt og ydmygende, hvis han ikke havde troet på hende. Han spurgte hende klart, om der var nogen problemer med drengens far, og hun svarede klart, at der ikke skulle være noget problem, og at han ikke skulle bekymre sig om det. Det er [læge]s opfattelse, at faren måske efterfølgende har ombestemt sig.

Ifølge [læge]s partshøringssvar udfylder han normalt rubrikken om forældremyndighed med ”Fælles”, hvis han får at vide, at der er tale om fælles forældremyndighed.

Det fremgår af skemaet, at han ikke havde gjort dette ved planlægningen af omskæringen af [patient], idet kun morens, [moder]s, navn fremgår af rubrikken.

Videre fremgår det af partshøringssvaret, at [læge] fik at vide, at han ikke skulle bekymre sig, da han spurgte [moder] om [patient]s far, og han har på den baggrund opfattet, at faren var ude af familiens liv.

Ifølge [moder]s udtalelse af 16. august 2009 indrømmer hun, at hun har misinformeret [læge] om hendes mands samtykke til operationen, og at [læge] har handlet i god tro og stolet på hende.

Det er nævnets vurdering, at [læge] på baggrund heraf havde grund til at tro, at der ikke var fælles forældremyndighed, men at [moder] havde forældremyndigheden alene.

Nævnet finder på denne baggrund, at [læge] ikke har handlet retsstridigt ved sin indhentelse af informeret samtykke forud for omskæringen den 29. august 2008.